

ЧОРНОБРИВЦІ ЯК ДЖЕРЕЛО ОДЕРЖАННЯ ФІТОПРЕПАРАТІВ

Солдаткіна Л. М., Постол М. В.

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

Протягом багатьох століть людство застосовує лікарські рослини для профілактики захворювань і лікування хвороб. Навіть сьогодні, коли сучасна медицина досягла значних успіхів в лікуванні різноманітних захворювань за допомогою лікарських засобів синтетичного походження, спостерігається підвищений попит на лікарську рослинну сировину, яка містить біологічно-активні речовини (БАР). Популярність лікарських засобів на основі рослинної сировини (фітопрепаратів) обумовлена м'якістю і ефективністю їх дії, легким засвоєнням, низькою токсичністю, як правило, відсутністю побічної дії.

В останні роки в Україні виявляється тенденція розширення асортименту лікарських препаратів на основі рослинної сировини і разом з цим збільшується різноманіття лікарських рослин, які використовують в якості сировини для виробництва ліків [1]. Перспективним джерелом одержання нових рослинних препаратів є види роду Чорнобривці (*Tagetes*) з родини Айстрові (*Asteraceae*), які містять значну кількість БАР. Лікувальні властивості чорнобривців давно відомі в народній медицині, але чорнобривці відносяться до неофіціальних рослин і відсутні в ДФ України.

Мета роботи – проаналізувати літературні джерела щодо особливостей та властивостей чорнобривців як лікарської рослинної сировини та застосування фітопрепаратів на основі чорнобривців.

В Україні з культивованих чорнобривців найчастіше зустрічаються: прямостоячі (*Tagetes erecta* L.), розлогі (*Tagetes patula* L.) та тонколисті (*Tagetes tenuifolia* L.) [2]. Дослідження хімічного складу і біологічної активності чорнобривців показали [3], що вони містять більш ніж 100 біологічно активних вторинних метаболітів.

Надземна частина чорнобривців містить ефірну олію, найбільша кількість якої накопичується у фазі цвітіння рослин. Основним компонентом ефірної олії чорнобривців є оцимен. Ця сполука має дуже сильну антисептичну та антимікробну дію. Чорнобривці містять також фенольні та флавоноїдні сполуки, що виявляють в етанольних екстрактах потужні антиоксидантні властивості [4]. Галова кислота, галіцин, кверцетагетин, 6-гідроксикемпферол -О -гексозид, патулетин- О -гексозид і кверцетин визначені в екстрактах чорнобривців, як домінуючі антиоксидантні сполуки, а кверцетагетин, ідентифікований як найсильніший антиоксидант.

В народній медицині чорнобривці застосовують у вигляді чаїв при захворюваннях нирок, болях у м'язах, при геморої, як жарознижувальний та проти-кашлевий засіб. Настій чорнобривців відомий і як тонізуючий, і як заспокійливий засіб.

В наш час розроблено фітопрепарати, а також дієтичні та харчові добавки із використанням чорнобривців у вигляді таблеток (Оптикс - ПАТ «Київський вітамінний завод», Україна; Чорнобривці № 120 – Tomil Herb, Болгарія; Вітрум – Unifarm Inc., США), капсул (Лютеїн – Now, США; Лютеїн-Максимум – Yunako Company, Японія; Віталюкс Плюс – Catalent Pharma Solutions, Італія), екстракту (Yvonika Herbal – ТОВ «ФЕММА», Україна) тощо. Фітопрепарати з чорнобривцями сприяють підвищенню імунітету, зміцнюють судини та нормалізують тиск, ефективні при захворюваннях печінки, жовчного міхура і шлунку, сприяють очищенню стінок судин від атеросклеротичних бляшок та тромбів, покращують гостроту зору тощо.

Компанія «Смак користі» (Україна) виробляє олію з квіток чорнобривців. Олію чорнобривців додають у склад кремів для рук і обличчя, мазей для спортивного масажу при розтягуванні м'язів і сухожиль, для загоювання ран, порізів на шкірі, розм'якшення затвердіння і мозолів, при лікуванні грибкових захворювань.

Отже, чорнобривці як лікарська рослинна сировина є потужним джерелом для створення нових фітопрепаратів. Актуальними залишаються дослідження щодо розробки лікарських форм на основі чорнобривців з протівірусними, протиалергічними, протикашлевими властивостями тощо.

Література

1. Мінарченко В.М., Бутко А.Ю. Дослідження вітчизняного ринку лікарських засобів рослинного походження. *Фармацевтичний журнал*. 2017. № 1. С. 30–36.
2. Бердей Т.С. Порівняльний аналіз ефірних олій трави рослин роду Чорнобривці. *Фармація України. Погляд у майбутнє : матеріали VII Нац. з'їзду фармацевтів України* (Харків, 15–17 верес. 2010 р.). Х. : НфаУ, 2010. Т. 1. С. 222.
3. Phytochemicals and Their Biological Activities of Plants in *Tagetes* L. / L. Xu, J. Chen, H. Qi, Y. Shi. *Chin. Herb. Med.* 2012. № 4 (2). P. 103–117.
4. Investigation into the antioxidant activity and chemical composition of alcoholic extracts from defatted marigold (*Tagetes erecta* L.) residue./ Y. Gong, X. Liu, W.-H. He, H.-G. Xu, F. Yuan, Y.-X. Gao. *Fitoterapia*. 2012. Vol. 83(3). P. 481–489.